

не можуть самостійно здійснювати свої особисті немайнові права, їхні права здійснюють батьки (усиновлювачі), опікуни, піклувальники. Фізична особа має право вимагати від посадових і службових осіб вчинення відповідних дій, спрямованих на забезпечення здійснення нею особистих немайнових прав.³

Ця стаття закріплює загальний порядок здійснення особистих немайнових прав, під час якого фізична особа здійснюючи юридично значиму поведінку (дія, бездіяльність, рішення), безпосередньо або через інших осіб перетворює об'єктивно існуюче право, у вигляді норми права, в право суб'єктивне, у вигляді створених для правових можливостей.

Окрім ж з особистих немайнових прав фізична особа здійснює з моменту народження без вчинення певної визначеної поведінки. Так наприклад право на свободу світогляду та віросповідання, належить людині з моменту народження без вчинення певної визначеної поведінки.

Отже, здійснити своє суб'єктивне право означає реально використати ту юридичну свободу, яка була гарантована суб'єкту державою. Суб'єктивні права здійснюються за допомогою активних юридично значимих дій. За загальним правилом кожний громадянин за своєю волею може користуватися чи не користуватися своїм цивільним правом [2].

Здійснення особистих немайнових прав в цивільному праві підтримують гарантії, які надаються з боку держави, вони поділяються на три групи:

- 1) гарантії, що представляють собою виконання обов'язків;
- 2) гарантії, які є виконанням припису;
- 3) гарантії, що виражаються у використанні права [4, с. 20–21].

Всі ці гарантії, які надаються з боку держави та територіальних громад в особі відповідних органів, повинні проходити безперешкодно, своєчасно та в повному обсязі.

Гарантії, які надаються державою та закріплені в законі здійснюються за допомогою загальних та спеціальних способів захисту особистих немайнових прав (ст. 275 Цивільного кодексу України) [3].

Список бібліографічних посилань

1. Поняття здійснення права / Vuzlib : сайт. URL: https://www.pravo.vuzlib.su/book_z084_page_19.html (дата звернення: 01.04.2019).
2. Грибанов В. П. Осуществление и защита гражданских прав. М. : Статут, 2000. 411 с.
3. Цивільний кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 435-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 01.04.2019).
4. Кривенко Ю. В. Законодавчі гарантії здійснення релігійних прав і свобод. *Часопис цивілістики*. 2013. Вип. 14. С. 23–20.

Одержано 05.04.2019

УДК 004.946.5.056

Марія Василівна БУРАК,

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем протидії злочинності
Національної академії внутрішніх справ (м. Київ);
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1099-2096>*

ФАКТОРИ, ЩО СПРИЯЮТЬ УЧИНЕННЮ КОРУПЦІЙНИХ АБО ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СИСТЕМІ МВС УКРАЇНИ

Корупція у сучасній Україні набула системного характеру і поширилась на всі сфери життєдіяльності суспільства. Корупційний чинник став нормою в політиці, економіці та суспільному житті.

За даними соціологічних опитувань, у 2014 році лише 13 % громадян України були готові повідомляти про відомі їм випадки корупції [1]. У результаті проведеної у 2015 році Transparency International інформаційної кампанії «Вони б не мовчали», коли впродовж декількох місяців у різних містах країни було розміщено сітілайти із закликом не мовчати про корупцію, потенційних

викривачів стало майже втричі більше. Нині вже 45 % українців декларують готовність повідомляти про відомі їм випадки корупції. Водночас до правоохоронних органів з такими даними звертаються лише 2 % інформаторів.

Передумовою збільшення кількості звернень викривачів до правоохоронців є ретельна роз'яснювальна робота з громадянами, а також гарантування захисту викривачам корупції. У дослідженні Transparency International на запитання «Чому Ви не повідомляєте про корупцію?» 14 % опитаних відповіли, що бояться наслідків такого викриття [1].

У свою чергу, все частіше набувають поширення думки про те, що співробітники поліції використовують своє службове становище для задоволення власних інтересів, а державні справи мають другорядне значення. Фактори, які сприяють учиненню корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень в правоохоронній системі, різні.

Відтак, фахівцями Національної академії внутрішніх справ спільно з представниками громадської спілки «Центр запобігання та протидії корупції» та представниками Управління запобігання корупції та проведення люстрації МВС України розроблено методичні рекомендації, в яких розкрито порядок здійснення перевірки посадовими особами Управління запобігання корупції та проведення люстрації МВС України, а також особами, відповідальними за реалізацію антикорупційної програми в закладах, установах, підприємствах, що належать до сфери управління МВС України, заяв і повідомлень про вчинення в системі МВС України корупційних або пов'язаних із корупцією правопорушень [2].

Факторами, що сприяють вчиненню корупційних або пов'язаних із корупцією правопорушень, слід вважати явища, процеси, інші чинники, які здійснюють будь-який детермінуючий вплив на корупцію, зумовлюючи корупцію як явище та сприяють її конкретним проявам.

Учиненню корупційних або пов'язаних із корупцією правопорушень сприяють: безконтрольність з боку керівництва; розширення дискреційних повноважень; перевищення повноважень; перешкоджання здійсненню правосуддя; встановлення завищених вимог до фізичних та юридичних осіб; можливість використання прав фізичних та юридичних осіб залежно від інтересів державного органу; вибіркова зміна обсягу прав фізичних і юридичних осіб; надмірна свобода щодо підзаконного нормотворення; нечіткі лінгвістичні формулювання; наявність прогалин у правовому регулюванні; наявність правових колізій; існування декларативних положень; відсутність і неповнота адміністративних процедур; відсутність конкурсних (аукціонних) процедур; хибні цілі й пріоритети; порушення балансу інтересів; ухилення від установленої процедури; прийняття посадовою особою різних рішень відносно різних осіб в однакових ситуаціях; незвично довгі або короткі строки розгляду питання в типових ситуаціях ідсутність реакції на повідомлення про порушення; наявність осіб, які готові допомогти вирішити проблемне питання швидко, але за додаткову винагороду; пропонування посадовими особами сплатити певні додаткові послуги, які прямо не пов'язані зі встановленою процедурою; зловживання процедурами, передбаченими законодавством як виняток; необґрунтоване прийняття незвичних, нетипових не публічних рішень; невідповідність змісту обставин, викладених у документі, фактичним обставинам події; виникнення конфлікту інтересів; невідповідність стилю життя посадовця його доходам; поспішне прийняття сумнівного рішення, попри негативні висновки інших установ [2].

Разом з тим, можливі поведінкові ознаки корупційних діянь, а саме: ведення постійних телефонних розмов з питань, не пов'язаних з прямим виконанням посадових обов'язків, часте використання специфічних виразів; прагнення приховати від оточуючих зміст телефонних розмов (розмова пошепки, вихід із мобільним телефоном у коридор або на вулицю, використання виразів «це не телефонна розмова», «як домовилися» тощо); постійне звернення до інших посадових осіб та в різні управління (відділи) та інстанції з клопотаннями про вирішення особистих і службових питань інших осіб; систематичний прийом відвідувачів з особистих питань, прийом яких не належить до кола посадових обов'язків, а також прийняття від них дрібних подарунків; регулярне призначення будь-кому особистих зустрічей за межами службового кабінету, у метро, кафе, на вулиці тощо; відмова від призначення на іншу, навіть вищу посаду, але не пов'язану з розподілом фінансових і матеріальних коштів, вирішенням кадрових питань тощо.

Так, на думку О.М. Стрільціва, А.Б. Фодчука [2], іншими ознаками корупційних діянь можуть бути: прямі скарги на хабарництво, зловживання посадовими повноваженнями працівником системи МВС України, що надходять до різних органів й інстанцій; анонімні письмові й телефонні повідомлення (у тому числі за телефонами довіри) про хабарництво вказаної посадової особи; наявність у середовищі посадової особи постійних розмов і чуток про її хабарництво тощо.

Кожна з перелічених ознак має лише ймовірнісний, непрямий характер і не завжди може слугувати самостійною підставою для звинувачення працівника системи МВС України в корупції. Про ймовірність корумпованості можна стверджувати лише тоді, коли такої посадової особи одночасно стосуються не менше половини з перелічених ознак. Причому їхня дія повинна мати стійкий, тривалий (наприклад, ознаки спостерігаються протягом року) характер [2].

Переконані, що з'ясування факторів, які детермінують корупцію, є ефективною передумовою її протидії. Це дає змогу визначити зумовленість такого соціального явища, як корупція. Розгляд вказаного питання є вкрай важливим ще й з огляду на те, що корупція є явищем, здатним самостійно розвиватися й самодетермінуватися у межах будь-якої системи, зокрема системи МВС України.

Список бібліографічних посилань

1. Барометри світової корупції: українці дорослішають і вчаться розраховувати лише на себе // Transparency international Ukraine : сайт. URL: <https://ti-ukraine.org/news/barometr-svitovoi-koruptsii-ukraintsi-doroslishaiut-i-vchatsia-rozrahovuvaty-lyshe-na-sebe> (дата звернення: 09.02.2019).

2. Перевірка уповноваженими посадовими особами МВС України інформації про вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення : метод. рек. / О. М. Стрільців, А. Б. Фодчук, В. О. Мартиненко та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2018. 48 с.

Одержано 11.02.2019

УДК 343.123.12(47+57)

Яніслав Сергійович ВАЛЕНКОВ,

курсант I курсу факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

(науковий керівник – Дедурін Г. Г., кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ)

СТАНОВЛЕННЯ КАРНОГО РОЗШУКУ УСРР

Події революцій, громадянської війни, різке погіршення соціально-економічного становища більшої частини населення, поглиблене більшовицькою політикою воєнного комунізму зумовили значне ускладнення криміногенної ситуації, зростання загальнокримінальної злочинності. Основний тягар боротьби з нею впав на плечі тільки-но створених органів карного розшуку. Саме те, як правоохоронні органи, зокрема підрозділи карного розшуку, організовували свою діяльність задля ефективної протидії кримінальним елементам, досьогодні представляє чималий науковий інтерес.

З початку 1920 р. в УСРР замість колишніх судово-кримінальних відділів при органах юстиції почали створюватися карні розшуки. Вже в лютому 1920 р. карний розшук було передано з Наркомюсту УСРР у підпорядкування НКВС республіки [2, с. 24]. Співробітники новостворених відділів використовували в роботі методи антропометрії, дактилоскопії та сформували картотеку з фотознімками злочинців. Першим начальником харківського губерньського карного розшуку було призначено Гаврила Сіверса [3, с. 276]. Частиною організаційної структури карного розшуку УСРР були залізнична та водна слідчо-розшукова міліція, що теж виникла у 1920 році.

З 1921 р., тобто з часу початку повільного переходу до НЕПу, дещо змінюється характер злочинності, на провідні ролі виходять її загально кримінальні форми, а саме – розбій та пограбування. Розвиток чисто кримінального бандитизму викликав організацію при карному розшуку бригад швидкого реагування «Мобіль». З цього часу починається диференціація роботи карного розшуку, як боротьба з нічними нальотами, міським кримінальним середовищем, пограбуваннями та розбоєм у сільській місцевості, вбивствами.

Тоді як міліцейські кадри поступово переходять до виконання «громадських» обов'язків: захисту порядку і спокою у публічних місцях, боротьба з хуліганством, самогоноварінням, адміністративними правопорушеннями та інше.

Про активність роботи органів карного розшуку свідчать такі цифри: протягом 1921 р. його співробітниками було заарештовано 61,7 тис. підозрюваних у скоєнні протиправних дій, понад 800 злочинців було вбито під час затримання. В наступні роки ця цифра зменшується до 446 (1922 р.), 230 (1923 р.), що свідчило про зростання професіоналізму співробітників карного розшуку.